

Cuvântul de salut al Președintelui Curții Constituționale a Republicii Moldova Dominica MANOLE

Am deosebită plăcere și onoare de a fi prezentă la evenimentul de aniversare a unui centenar de la adoptarea Constituției României întregite.

Evenimentul de azi nu e doar un prilej de a resimți vibrația sufletească a celor care au contribuit la scrierea și adoptarea Constituției din 1923, dar reprezintă și un prilej deosebit de a constata perenitatea identității celor care formează spațiul românesc. În baza colaborării minunate dintre curțile constituționale a Republicii Moldova și a României, țin să subliniez angajamentul ferm al curților noastre de a apăra valorile democratice și statul de drept, înțelegând lecția istoriei că pentru independența statului se luptă cu patriotism și abnegație.

O Constituție pentru un stat nu e doar un act juridic ca element tehnic, dar este plin de semnificații și valori, inclusiv identitare, care vor dăinui peste veacuri. Și cum la aniversarea unei Constituții trebuie să ne amintim de contextul în care ea a apărut, voi evidenția unele repere istorice pe care le consider importante.

La sfârșitul Primului Război Mondial, România s-a întregit cu toate provinciile românești înstrăinate. În perioada imediat următoare, statul român s-a angajat, inclusiv pe plan internațional, să asigure protecția drepturilor tuturor cetățenilor din aceste provincii. Dar provinciile veneau în componența Patriei-Mamă cu legi diferite, cu minorități diferite, cu obiceiuri și cu mentalități diferite. Era nevoie, așadar, de o revizuire profundă a legii fundamentale, pentru ca pe baza ei să se reglementeze legi unice pentru toate provinciile. Era firesc ca cetățenii unei țări să aibă aceleași legi, să fie judecați de aceiași judecători și în același mod, pentru a se putea vorbi despre unitatea națională.

Vă reamintesc că în Basarabia, de exemplu, după 1812 și până la Unirea din 1918, a avut loc un proces lent, dar continuu de anihilare a tuturor centrelor de rezistență față de politicile țariste, care a început cu justiția și cu biserica și a continuat cu asimilarea unei părți din boierimea moldovenească de către aristocrația rusă. Magistrații din această perioadă erau ruși, în marea lor majoritate, care aplicau, bineînțeles, legi ruse, pronunțând hotărâri în limba rusă. Prăpastia dintre ei și partea preponderentă a justițiabililor, care erau

țărani moldoveni, nu putea fi mai mare.

În 1923, Constituția din 1866 a trebuit să fie schimbată de către reprezentanții tuturor provinciilor, astfel încât să existe o singură lege fundamentală pentru întregul stat, nu doar pentru vechiul Regat. Ea a fost promulgată la 28 martie, de Regele Ferdinand I, supranumit „Ferdinand Întregitorul”. Prin această Constituție s-au consfințit noile hotare ale țării și s-a înlăptuit unitatea constituțională a statului român.

Cunoașteți, probabil, că au existat mai multe proiecte de constituție. Primul, care a și fost materializat prin votul celor două camere ale Parlamentului României Mari, a fost proiectul Partidului Național Liberal. Au mai prezentat proiecte profesorul **Romul Boilă**, din Cluj, și profesorul **Constantin Berariu**, din Cernăuți.

Aș vrea să mă opresc, însă, la un al patrulea proiect, proiectul secției de studii a Partidului Țărănesc, întocmit de **Constantin Stere**. Am reținut câteva idei din expunerea de motive a acestuia, pe care vi le relatez și dumneavoastră. Constantin Stere spunea că poporul român, constituit ca o singură națiune, era chemat, în virtutea dreptului său de liberă autodeterminare, să-și întocmească pactul fundamental care să-i servească drept temelie. Constituția din 1866, sub al cărei regim a trăit vechiul Regat, nu putea fi extinsă asupra provinciilor unite, fără voința lor expres și liber declarată. Provinciile înseși s-au pronunțat în această privință. Adunarea Națională din Alba Iulia și Sfatul Țării din Chișinău au cerut, chiar prin declarațiile lor de unire, convocarea unei constituante alese pe baza sufragiului universal.

Constantin Stere mai spunea că noi nu avem nevoie de o uniformizare mecanică, ci de o unire intimă în cuget și în simțire, care nu poate rezulta decât din respectul particularităților și al caracteristicilor naturale ale fiecăruia și din activitatea cu adevărat liberă a tuturor. Puterea reală nu izvorăște niciodată din monotonia unei mecanizări exterioare, ci numai din diversitatea organică, plină de viață.

Nu cred că mă înșel atunci când spun că, prin adoptarea Constituției din 1923, românii au avut parte de una dintre cele mai moderne legi fundamentale din Europa. Perioada cuprinsă între 1923 și 1940, anul în care a avut loc ocuparea Basarabiei de către Stalin, este prea scurtă ca să se fi împlinit pe deplin scopul nobil al lui Stere. Cert este că această perioadă a rămas în inimile basarabenilor, și faptul că astăzi vorbim aici în limba noastră, în limba

română, se datorează mai ales perioadei înfloritoare a României interbelice. Cu nostalgia pentru această perioadă, de exemplu, bătrânii noștri au parcurs mai ușor anii calvarului sovietic.

În 1918, basarabeni au avut de ales între siguranța de a sta lângă frații lor și haosul unui imperiu în destrămare. Prin reprezentanții lor în Parlamentul României, basarabeni au contribuit, în 1923, la adoptarea unui simbol al civilizației europene a timpului. Acest simbol, însoțit de faptele demne ale marilor oameni politici ai României în favoarea populației dintre Prut și Nistru, va constitui întotdeauna argumentul superiorității guvernării românești față de stăpânirea sovietică din Basarabia.

Astăzi, ca și atunci, România rămâne pentru noi poarta spre o lume mai bună.